

Viittomakieltä sisältävän aineiston multimodaalinen litterointi

Maija Tjukanov, Helsingin yliopisto; Minttu Laine, Jyväskylän yliopisto

Avainsanat: viittomakielet, multimodaalinen litterointi

Tässä esityksessä tarkastelemme viittomakieltä sisältävän aineiston litterointikäytänteitä osana keskustelunanalyttista tutkimusta. Viittomakieltä sisältävällä aineistolla tarkoitamme aineistoa, jossa käytetään yhtä tai useampaa kieltä, joista vähintään yksi on jokin viitotuista kielistä (esim. suomalainen, suomenruotsalainen tai ruotsalainen viittomakieli).

Viittomakieltä sisältävä vuorovaikutus on tyypillisesti monikanavaisesti monikielistä sekä viittomakielisten viittojen keskinäisissä että viittojen ja viittomakieltä taitamattomien henkilöiden kohtaamisissa.

Viittomakieltä käytettäessä perinteisesti kieleksi mielletty aines ilmenee gesturaalisesti useassa moodissa. Puhuttua/kirjoitettua kieltä voidaan limittää viittomiseen mm. huulilla muodostettavien sanahahmojen muodossa tai sitä voidaan koodata sana- tai lausetasolla käsillä tuotettavan viittomisen lomaan. Tällaisen vuorovaikutuksen litteraatti on väistämättä monikerroksista jo kielellisten keinojen kuvaamisen osalta, muusta multimodaalisuudesta puhumattakaan. Tutkimuksen fokuksen mukaan litteraatissa kuvataan seikkoja, joita kuvataan myös puhuttujen kielten multimodaalisessa litteroinnissa (Mondada 2018; Mondada 2022).

Kun aineistossa on sekä puhuttua että viitottua kieltä, litteroinnissa kuvataan auditiivis-oraaalisesti ja visuaalis-gesturaalisesti ilmenevän kielen käyttöä. Käytännön haasteita tälle asettaa mm. se, että viittomakieliä kuvataan omakielisen kirjoitusmuodon sijasta käännösvastineisiin perustuvien annotointikäytäntein (mm. e.g. Keränen et al., 2016), mikä jo itsessään on haasteellista. Lisäksi puhuttujen kielten puhesignaalin ympärille rakentuvat litterointikäytänteet eivät ole ongelmitta yhdistettävissä viittomakielen annotaatioon.

Koska viittomakieltä sisältävän aineiston vuorovaikutustutkimus on vielä melko vähäistä, ei vakiintunutta tapaa litteroida tällaista aineistoa ole olemassa, vaan tutkijat soveltavat käytäntöjä eri tavoin. Esityksessämme esittelemme käyttämämme litterointitavat ja keskustelemme niiden kehittämisessä tekemistämme päätöksistä sekä tapojen hyödyistä ja puutteista. Pohdimme aineistoesimerkkien äärellä mm. sitä, miten eri resurssit tulevat tasavertaisesti huomioiduksi ja miten monimuotoisesta litteraatista saadaan luettava ja ymmärrettävä.

Lähteet

Keränen, Jarkko, Henna Syrjälä, Juhana Salonen & Ritva Takkinen. 2016. The Usability of the Annotation. In Eleni Efthimiou, Stavroula-Evita Fotinea, Thomas Hanke, Julie Hochgesang, Jette Kristoffersen & Johanna Mesch (eds.), *Workshop Proceedings: 7th Workshop on the Representation and Processing of Sign Languages: Corpus Mining / Proceedings of the Tenth International Conference on Language Resources and Evaluation*

(LREC 2016), 111–1116. European Language Resources Association (ELRA).
http://www.lrecconf.org/proceedings/lrec2016/workshops/LREC2016WorkshopSignLanguage_Proceedings.pdf (10.5.2023).

Mondada, Lorenza. 2018. Multiple Temporalities of Language and Body in Interaction: Challenges for Transcribing Multimodality. *Research on language and social interaction* 51(1), 85–106. doi:10.1080/08351813.2018.1413878.

Mondada, Lorenza. 2022. Conventions for multimodal transcription. *Conventions for transcribing multimodality version 6.0.1*. <https://www.lorenzamondada.net/multimodal-transcription> (17.4.2023).